

Mín sál, hvat bilar tá?

James Joyce: Tey deyðu.
Upprunatittul The Dead.
Týðing og eftirmæli Hanus
Andreassen.
Forlagið Náttúsólín 1991.

„Eg havi skoytt so nógvar gátur og heilaprillarar uppi, at professarar fara í eldur at kjakast um, hvat eg meinti, og tað er einasti máttin, tú kanst tryggja tær ódeyðilgleika.“

Hesi orð bar James Joyce fram um skaldsöguna „Ulysses“, og tá ið hugsað verður um, hvussu nógvar bókur eru skrivaðar um hesa skaldsøgu, og hvussu nógvar bókmentafólk, ið hava vígt liv sitt til at sundurgreina tekstin, má sigast, at hann gjørdi ikki ov nóg av.

Mær vitandi hava vit kortini ikki enn Joyce-felagsskapir í Føroyum, sum hittast 16. juni at halda Bloom's Day, dagurin í 1904 har øll tann 7-800 síður (tættprentaðar) langa skaldsøgan fer fram. Leikpallurin er Dublin og hevduspersónur, millum ein riðil av øðrum persónum, er Leopold Bloom. „Ulysses“ er ein endaleys, ákoyrandi flokja. Spannandi og argandi um somu tíð.

Men tað er ikki hana, vit skulu tosa um.

Áðrenn „Ulysses“ kom í 1922 hevði Joyce millum annað givið út søgusavn ið „Dubliners“ í 1914. Hesar søgur úr

Dublin — hóast James Joyce livdi næstan alla ævi sína á meginlandinum, so fer hansara skaldskapur fram í føðibýnum — eru heilskaðar modernistiskar perlar. Á yvirtromini fara ikki stórar hendingar fram, og nakað klimax sæst heldur ikki í endanum, men søgurnar eru lágmaeltur spennigur av reinasta slag.

„Tey deyðu“ er seinasta søgan í „Dubliners“, og Hanus Andreassen hevur fingið tað frágráa hugskot at lata hana vera fyrsta bind í ritrøðini Týðdir tekstir. At siggja til er søgan hugnalig og friðarlig, men hon er um somu tíð ein viðgerð av kynsligari øvundsjúku, vónbrotum og aggi til deyðan biðil.

Lesarin skal hava søguna til góðar, og ikki fáa hana endursagda av mær, men hon er brotin úr reinastu heimsbókmentum, ein edilig njóting at kveikja seg við.

Heiðurin eigur í fyrsta lagi James Joyce, sjálvandi, men í øðrum lagi er hann Hanusar. Hanus Andreassen hevur fyrr flutt fremmandar bókmentir yvir í ein føroyskan ham, og úrslitið hevur altíð verið ein fragt at lesa. Týðingin av „The Dead“ bregðir ikki úr ætt. Hartil eiga vit at minnast til, at Joyce verður mettur at vera av tor-týddastu høvundum, og hóast „Dubliners“ ikki er í parti við tí mest flokta, so er tað altíð trupult at fá ein so medvitnan høvund at tosa á einum øðrum

máli. Hetta lukkast Hanusi so mikið væl, at tú lesur uttan tanka fyri, at søgan ikki av fyrstan tíð er skrivað á føroyskum.

Nú hetta er ummæli av eini týðing, slepst ikki undan onkrari viðmerking, umframt tey uppibornu rósandi orðini.

Fyrstu setningarnir á enskum og á føroyskum eru: „Lily, the caretaker's daughter, was literally run of her feet.“ — „Lily, dóttir húsavørðin, var tikin av fótum, ikki ov nógvar sagt.“

Fyri at fáa fyrsta orðið á føroyskum at vera „Lily“ — og tað er avgjørt av týðningi — er týðarin noyddur at hava ein uppskyttan setning. Í fyrstandi tókst hann mær eitt sindur lógin, men setur tú kravði, at gentunavnið skal standa fremst, so er loysnin viðkvom og vøkur.

Eina aðrastaðni nýtir Hanus eina føroyska málisku í umrøðuni av tí eldra Browne: „He has been laid on here like the gas, said Aunt Kate in the same tone, all during the Christmas.“ — „Hann hevur ligið her sum sviðin kattur, segði Katemostir við sama tóna, øll jólini.“

Týðingin sigur tað sama sum enski upprunin — at siggja til. Eg haldi, at ein týðningur er aftrat. Hesin Browne tosar hart um alt millum himmal og jørð, og tann medvitni Joyce man ivaleyst eisini sipa til reypíð, tá ið hann letur Katemostir siga, at Browne er lagdur inn eins og gassið.

Jógván Isaksen
ummælir

Málburðurin hjá Hanusi Andreassen er kemiligur og livandi, og hann býr ikki fyri at nýta fremmandorð, eitt nú „fiasko“. Men einastaðni stendur, at hevduspersónurin hoyrir „sitt egna hjarta hamra móti bringuspølunum“. Hvaðani týðarin hevur hesa myndina veit eg ikki. Kanska frá „sornspølur“? Bilatið er poetiskt, men á enskum stendur gerandisorðið „ribs“ — „rivja-bein“.

Ritið er vakurt, søgan spennandi, týðingin góð og lættlesin, og harafturat hevur Hanus Andreassen skrivað eitt upplýsandi eftirmæli.

„Min Siæl hvad vilt du meer?“

Jógván Isaksen

Framhald av síðu 15

íbirt í Havn (Stovnarar vóru Jens Davidson (1803-1878) og Mikkiál Müller (1885-1849). Felagið umfataði Havnarby og bygdirnar her um vegir. Felagið varð væl fagnað og embætismenninir vóru fúsir at styðja tað. Eitt lagaligt gjald var ásett fyri bókalán, men sjálvsagt gjørdi hesin peningur ikki stóran mun, tá ið bókur skuldu keypast.

Tvey ár seinni átti lestrarfelagið 1400 bind, sum tað annaðhvørt hevði fingið ella sum tað hevði keypt á uppboði fyri lagaligan kostnað, og 5. november 1828 varð Færoe Amts offentlige Bibliothek sett á stovn av sjálvum kongi, Friðrikki 6. — eftir áheitan frá embætismannum í Føroyum.

Tað vóru sostatt embætismenn og útlendsk vælvildarfólk, ið blástu liv í bókasavnsfuglsjónum í Føroyum, og tað vóru eisini tey, ið hildu liv í grundsjónarmiðinum, at føroyska bókasavnið sjálvsagt átti at vera alment, og at øll áttu at kunna læna bókur fyri einki.

Quillingsgarður

Umstøðurnar, hetta fyrsta føroyska bókasavn-

ið hevði at virka undir, vóru smáar, men bókasavnið var komið, og tað vóru teir einstaku persónarnir, ið settu sin dām á hetta virksemd.

Bókasavns hús vórðu bygd í Quillingsgarði longu í 1829 (50 m²), og hetta má sigast at hava verið eitt satt bragd í sjálvum sær. Men ikki var virðingin fyri bókasavninum altíð so stór. Í langar tíðir vóru eingir pengar hvørki til bókakeyp ella til umvælingar av húsunum, so neyðugt var víðhvert at selja tvítek, so at torv kundi keypast at hita húsini upp við.

Í 1920 átti savnið einar 8-10.000 bókur, og tað fekk tá játtaðar 3.500. kr. frá lótingi, kommunu og stati.

Endurskipanin

Tá ið M.A. Jacobsen fekk ta uppgávu at endurskipa bókasavnsviðurskiptini soleiðis, at tað bókasavnið, ið var, skuldi gerast meginbókasavn fyri alt landið, skrivaði hann eitt álit til tingið um bókasavnsviðurskiptini. Í hesum áliti (Løgtingstíðindi 1921, B) lýsti hann støðuna, sum hon var tá: hvussu stórt útlánið var í Havnini, hvussu nógvar, ið varð lænt út á bygd, hvat bókasavnið átti av bók-

um, og hann greiddi frá figgjáar og hólsviðurskiptinum.

M.A. Jacobsen sá skjótt, at húsin í Quillingsgarði vóru alt ov litil, og kundu ikki hýsa nýggja virkseminum hjá bókasavninum sum landsbókasavn, so eitt tað fyrsta, hann gjørdi í 1921, var at flyta útlánið út í Fúthúsin á Reyni, og har helt útlánið til — til 1931.

Hetta kann ikki hava verið tær bestu arbeiðsmøðurnar, at hava lesistovu og útlán í hvør sínum húsum.

Í dagbókum sæst, hvussu umráðandi M.A. Jacobsen helt tað vera at læra fólk at brúka bókasavnið. Í heilum sært tú at hann skrivir í dagbókina: „Nýtsla av handbókum fyri lesirringinum.“ „Nýtsla av handbókum fyri læraraskúlalæmingum.“ „Greiddi læraraskúlalæmingum frá, hvussu útlánsdeildin er fyriskipað“ og „Næmingar í 4. millum-klassa vóru her og fingur lærdóm í nýtslu av handbókum“ (1924).

Húsin á Debesartreð

Sum tann stóri savningarmaður, hann var, sá M.A.J. skjótt, at landið

hevði brúk fyri einum savnshúsum, ið kundu hýsa — ikki bara bókum, men eisini skjólum og fornlutum. Og skuldi skil vera á sliki arbeiði, var neyðugt at fáa aðrar húsumstøður. Saman við øðrum fór hann tí í 1920-um undir at arbeiða við tankanum um at reisa eina savnshús úti á Debesartreð, eini hús, sum skuldu hýsa bókasavni, skjalasavni og fornminissavni.

Tað tað, longu nú, ikki bara var ein dansur á røsum at ganga við sliki um stóratlanum, er henda litla søgan eitt gott dømi um:

7. januar 1929 skrivir M.A. Jacobsen í Almanakkan: „Tosaði við Filip Hansen, sorinskrivara, viðv. lán úr sparikassanum til tey nýggju húsin. Filip Hansen helt, at tað bar ikki so væl til at læna bókasavninum nakað, tí tað var ikki gott at vita, hvussu leingi Føroyar og Danmark vóru saman, og um skilnaður kom — hvat so?“

Eg helt, at sparikassin mundi fara at vera til kortini; men hin vandin mundi vera stórri, at oyggarnar t.d. sukkur í kav við jarðskjálvta: — Úrslitið = 0. Vit fingur einki lán.“

Hetta var neyvan einasta bakkesti hesi árin. Kortini stóðu húsin lið-

ug í 1931 (250 m²), og í næstan 40 ár eftir at M.A. Jacobsen var farin, helt Landsbókasavnið til í somu hølum. Hetta sigur ikki so lítið um, hvørjar praktiskar gávur hesin maðurin eisini hevði. — Nevnt kann eisini verða at longu í 1940 ger M.A. Jacobsen vart við bókasavnið á Debesartreð skjótt verður ov lítið, og hann mælir til, at bygt verður uppi.

Men 41 ár gingu, áðrenn flutt varð í nýggj hús.

Mong forvitnislig og stuttlig skjøl eftir M.A. Jacobsen eru sjálvandi í varðveitslu á Landsbókasavninum. Í einum teirra t.d. skrivir M.A. Jacobsen, býráðsformaður, til M.A. Jacobsen, bókaverð!

M.A. Jacobsen

Hvør var so hesin M.A. Jacobsen, ið, sum 28 ára gamal, fekk ta uppgávu at endurreisa tað føroyska bókasavnsverkið, og sum eftir sløkum 10 árum, ikki bara hevði skundað undir føroyska bóka- og tíðarritsgávu, men sum eisini hevði fingið útvegað 4.000 m² av træði úti við Rættaár, og sum saman við øðrum hevði fingið reist ein bókasavnsbygning so glæsiligan, at hann enn í dag er ein av teimum stálsilgastu í landinum?

— Jú, Mads á Húsum, sum javnaldrarnir nevndu hann, var ein av teimum havnarbreingjunum, sum seinast í hinari eldini spældu millum hagasóljur og brobber, millum tutlundi vatn og syngjandi heiðafugl uppi við Høydalsá.

— Hann var bókamaður — í meira enn einum týðningi: hann var ein maður, ið vann sær mikla mentan, og sum ikki legðist á sína vitan, men nýtti hana í fullt mátt. Hann var ikki „romantikari“, men hann hevði framúr skapandi og praktiskar gávur, søgdu vinmenninir um hann.

Sum árinu gingu setti M.A.J. bæði sær sjálvum og øðrum stórri og stórri krøv. Sjálvur hevði hann vart seg til at meta tað positiva arbeiðið hægri enn alt annað. — Øll tey, sum hildu seg til veruleikan, og sum ikki royndu at fjala hann við følskum fjáðrum, vóru høgt í metum hjá M.A. Jacobsen. Hann valdi heldur tað litla, holla úrslitið enn bara tey fagra orðini.

Persónliga var hann ein litillán maður, men aftan fyri hesa stillu framferð buði í honum ein heit sál.

M.A. Jacobsen lutlók iðin í øllum, sum kundi sameina og byggja upp,

